

GAZDASÁG & TÁRSADALOM

Journal of Economy & Society

A TARTALOMBÓL:

Seyr, Bernhard F.

Die drei Dimensionen des Wissensmanagements: Empirische Studie anhand des 3-D-Modells zur Selbstevaluation von Organisationen

Szendi, Nikoletta – Székely, Csaba
Analysis of Knowledge Sharing Process
in Automotive Industry Projects

Mariš, Martin – Marišová, Eleonóra
Labor specialization and its impact on spatial
patterns of unemployment

Szász Jenő
Integráció, autonómia és gazdaságfejlesztés
Dél-Tirol példáján keresztül

Pataki László – Kenesey Zsófia
A betétbiztosítás növekvő szerepe Európában és hazánkban

2015/1-2.

Gazdaság & Társadalom

Journal of Economy & Society

Főszerkesztő / *Editor*: Prof. Dr. Székely Csaba DSc

Főszerkesztő helyettes / *Deputy Editor*: Prof. Dr. Kulcsár László CSc

Szerkesztőbizottság / *Associate Editors*:

Dr. Székely Csaba DSc • Dr. Fábíán Attila PhD • Dr. Joób Márk PhD • Dr. Kulcsár László Csc •
Dr. Juhász Zita PhD • Dr. Obádovics Csilla PhD • Törőné dr. Dunai Anna PhD

Tördelő-szerkesztő / *Technical Editor*: Takács Eszter

Nemzetközi tanácsadó testület / *International Advisory Board*:

Prof. David L. Brown PhD (Cornell University, USA) • Dr. Csaba László DSc (Közép Európai Egyetem, Budapest) • Dr. Rechnitzer János DSc (Széchenyi István Egyetem, Győr) • Dr. Nigel Swain PhD (School of History, University of Liverpool, UK) • Dr. Caleb Southworth PhD (Department of Sociology University of Oregon, USA) • Dr. Szirmai Viktória DSc (MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Budapest) • Dr. Irena Zavrl PhD (FH Burgenland, University of Applied Sciences)

Közlésre szánt kéziratok / *Manuscripts*:

Kéziratokat kizárólag e-mailen fogadunk, nem örzünk meg, s nem küldünk vissza!

A kéziratok formai és szerkezeti követelményeit illetően lásd a folyóirat hátsó belső borítóját. /

We accept APA style only.

A kéziratokat és a közléssel kapcsolatos kérdéseket a következő e-mail címre várjuk: /

Send manuscripts and letters by e-mail only to: zjuhasz@ktk.nyme.hu

A közlésre elfogadott kéziratok összes szerzői és egyéb joga a kiadóra száll. /

Acceptance of material for publication presumes transfer of all copyrights to the Publisher.

A kéziratokat két független anonim bíráló értékeli. /

Articles are refereed by anonym reviewers before publication.

Az ismertetésre szánt könyveket az alábbi címre várjuk / *Send books for review to*:

Dr. Juhász Zita PhD

Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar

Sopron Erzsébet u. 9.

9400 Hungary

Web oldal / *Web page*: <http://gt.nyme.hu>

Előfizetés:

Intézményeknek: 2800 Ft/év

Egyéni előfizetés: 1700 Ft/év

Példányonkénti ár: 700 Ft/dupla szám: 1400 Ft.

ISSN 0865 7823

Copyright © 2015 Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó

Gazdaság & Társadalom

7. ÉVFOLYAM

2015.

1-2. SZÁM

TARTALOM

TANULMÁNYOK	3
Die drei Dimensionen des Wissensmanagements: Empirische Studie anhand des 3-D-Modells zur Selbstevaluation von Organisationen <i>Seyr, Bernhard F.</i>	3
Analysis of Knowledge Sharing Process in Automotive Industry Projects <i>Szendi, Nikolettta – Székely, Csaba</i>	26
Labor specialization and its impact on spatial patterns of unemployment <i>Mariš, Martin – Marišová, Eleonóra</i>	39
Integráció, autonómia és gazdaságfejlesztés Dél-Tirol példáján keresztül <i>Szász Jenő</i>	56
A betétbiztosítás növekvő szerepe Európában és hazánkban <i>Pataki László – Kenesey Zsófia</i>	72
NEKROLÓG	87
Meghalt Horváth Gyula Professor – egy személyes hangvételi írás <i>Szirmai Viktória</i>	87
KÖNYVISMERTETÉS	89
Az „elit tagjának saját népe szolgájává kell válnia” – A Biblia és a Korán politika- és gazdaságképe <i>Frang Gizella</i>	89
Európai integráció és növekedés a válság előtt és azon túl <i>Füstös Hajnalka</i>	95
ABSTRACTS IN ENGLISH	101

Integráció, autonómia és gazdaságfejlesztés Dél-Tirol példáján keresztül

Szász Jenő

ABSZTRAKT: A tanulmány célja, hogy bemutassa, a hálózatosodás és az integrációs folyamatok milyen pozitív externáliákkal járhatnak egy autonóm régió fejlődésében. Dél-Tirol kiváló példa arra, hogy ha egy ország támogatja egy régió autonómiáját és viszonylagos gazdasági és társadalmi szabadságot preferál, akkor az etnikailag ugyan megosztott, de erős társadalmi kohéziójú országrész tud élni a kínált lehetőséggel. A gazdasági és társadalmi hálózatosodás megindul és hosszú távon gazdasági növekedés jön létre.

KULCSSZAVAK: Hálózatosodás, Integráció, Régió, Dél – Tirol, INTERREG, Területfejlesztés, Gazdaságfejlesztés

JEL kódok: R10, R11, R58

Bevezetés

A gazdasági integráció egyik fontos evolúciós mérföldköve a hálózatosodás. Mindez elősegítheti egy autonóm térség önálló, de akár a szomszédaival szinergikus gazdasági növekedését is. A tanulmánnyal az az elsődleges célom, hogy bemutassam a hálózatosodás és az integrációs folyamatok együttes pozitív hozadékainak fontosságát. Ennek igazolására Dél-Tirol példáját választottam, ahol a fenti folyamatok együttes következményeképpen válhatott az autonóm tartomány Olaszország egyik leggazdagabb régiójává, iparának fontos központjává. A szakirodalom feldolgozása során nem talákoztam olyan dokumentációval, amely együtt kezeli az integrációt és a hálózatosodást az autonómia tükrében, ezért fontosnak tartom az eredmények szempontjából, hogy egy ilyen publikáció létrejöhessen. A cikk nem csupán az irodalmi összegzésen, és következtetéseken vonásán alapszik, kapcsolódik hozzá egy kisebb statisztikai összehasonlító elemzés is, amely a cikkben támasztott megállapításaim igazolására szolgál. Meglátásom szerint Dél-Tirol esetén szoros összefüggés van az integrációs és hálózatosodási folyamatok, a területi autonómia, és a gazdasági–társadalmi növekedés és fejlődés között. A cikk megírásakor szem előtt tartottam azt is, hogy Dél-Tirol útmutatást és megoldási javaslatokat

nyújt az olyan államok terület-, és gazdaságfejlesztői számára, amely országok hasonló adottságokkal bírnak, és szeretnének hasonló fejlődési pályát bejárni, az autonóm területek pedig hasznosíthatják a publikáció eredményeit a saját fejlődésük érdekében.

Integráció és konstruktív közösségek

Az integráció általános jelentése egységesülés, beolvadás, hozzácsatolás. Ez a jelentéstartalom azonban több formában létezik különböző célokkal. Létezik gazdasági integráció, regionális integráció, társadalmi integráció, politikai integráció. Dezső (2011) összefoglalja Bocz (2002) integrációról szóló megállapítását, miszerint az integráció esetében nem beszélhetünk egzakt, és általánosan elfogadható jelentéstartalomról. A fogalom szociológiai értelmében is több megközelítés létezik. Az ENSZ társadalmi fejlődést elősegítő intézete az alábbi megközelítés szerint csoportosít (Kovách–Dupcsik, 2012):

- egyenlő jogok és életlehetőségek biztosítása minden emberi lény számára;
- kölcsönös identifikáció, harmonikus interakciót és szolidaritást elősegítő tényező a társadalom minden szintjén;
- uniformizáltság;
- az emberi kapcsolatok egy létező strukturális mintája egy adott társadalomban;

A fenti felsorolások alapján az integráció lehet pozitív, negatív, esetleg semleges jelentéstartalommal bíró fogalom. Az első két megközelítés alapján véve egy jelentős pozitív folyamatként értelmezi a fogalmat, amely a társadalmi kiegyenlítődés állapot eléréséhez vezető utat jelöli ki. Az uniformizálódás ezekkel ellentétben jelentős veszélyként van jelen a társadalom életében, hiszen az identitástudat elvesztése esetünkben a kultúra, és az identitástudat halálához vezethet. Gazdasági integrációról beszélhetünk, ha különböző országok piacai között megszüntetésre kerülnek a gazdasági korlátok. Az integrációs folyamat lényeges eleme a társadalmi integráció is. Kizárólag a konstruktív közösségek vizsgálatával érthetőek meg a határokon átívelő integrálódás összefüggései. „A társadalmi kohéziót és integrációt elsősorban a valóságos kontaktusok s leginkább a rendszeres találkozással, együttléttel kohezionált intenzív erős kötelékek biztosítják.” (Utasi, 1996).

A különböző társadalomelméleti diszciplínák körében az integráció azokra a kérdésekre ad választ, amelyek egy társadalom összetartó erejének vizsgálata során merülnek fel. Pl.: Mi tartja össze a társadalmat? Hogy válnak működőképes egésszé a különböző embercsoportok, cselekvések, társadalmi normák? Mi tartja össze ezeket a rendszereket? A határ pedig befolyásolja az identitás szerkezetét, mivel a határvidékek olyan területek, ahol két vagy több szomszédos, de mégis különböző kultúra sajátos hagyományai, törekvései találkoznak egymással (Fábián, 2012).

A társadalmi integráció definiálása Emile Durkheim, Max Weber és Talcott Parsons mellett a szociológia más jelentősebb szereplőjéhez köthető. Jürgen Habermas a kritikai elmélet megújítása mellett más megközelítések eredményeit is beleépítette saját rendszerébe, beleértve a vitatott rendszerelméletet is. Törekvéseinek eredményeképp kialakult a rendszerintegráció és a cselekvésintegráció elkülönülése. Habermas szerint akkor beszélünk rendszerintegrációról, amikor a cselekvéseket következményeik szintjén hangolja össze valamilyen társadalmi mechanizmus. A cselekvésintegráció olyan mechanizmusokat tartalmaz, amelyek a cselekvéseket a motivációk, az egyéni tematizációk és racionalizációk szintjén hangolják össze. (Kovách–Dupcsik, 2012)

Más kutatók a társadalmi integrációt célként, esetleg eszközként definiálják. Eszközként egy dinamikus folyamatként értelmezhető, amely kezeli a társadalmi integrációval és dezintegrációval kapcsolatos erőforrásokat. Célként a társadalmi integráció biztosítja, hogy mindenki számára legyen lehetőség a felemelkedésre. E megközelítés szerint a társadalmi integráció dimenziói magukba foglalják (Bocz, 2002):

- a demokráciához és részvételhez való jogot;
- a diszkrimináció ellenességet és toleranciát;
- az egyenlőséget és a szociális igazságosságot;
- társadalmi csoportok szociális szükségleteit;
- a bűnözés csökkentése érdekében meghatározott stratégiákat;
- a kábítószer kereskedelem és függőség elleni harcot;
- a társadalom alapegysége, a család védelmét.

A társadalomkutatók közül a legszélsőségesebb módon Ralf Dahrendorf fogalmazta meg az összefüggést a piactársadalom, a politikai szabadság és a társadalmi integráció között. Dahrendorf (Bocz, 2002) szerint a három tényező egy időben nem valósult meg. A valóságban vagy piactársadalmat és politikai szabadságot láthatunk társadalmi integráció nélkül,

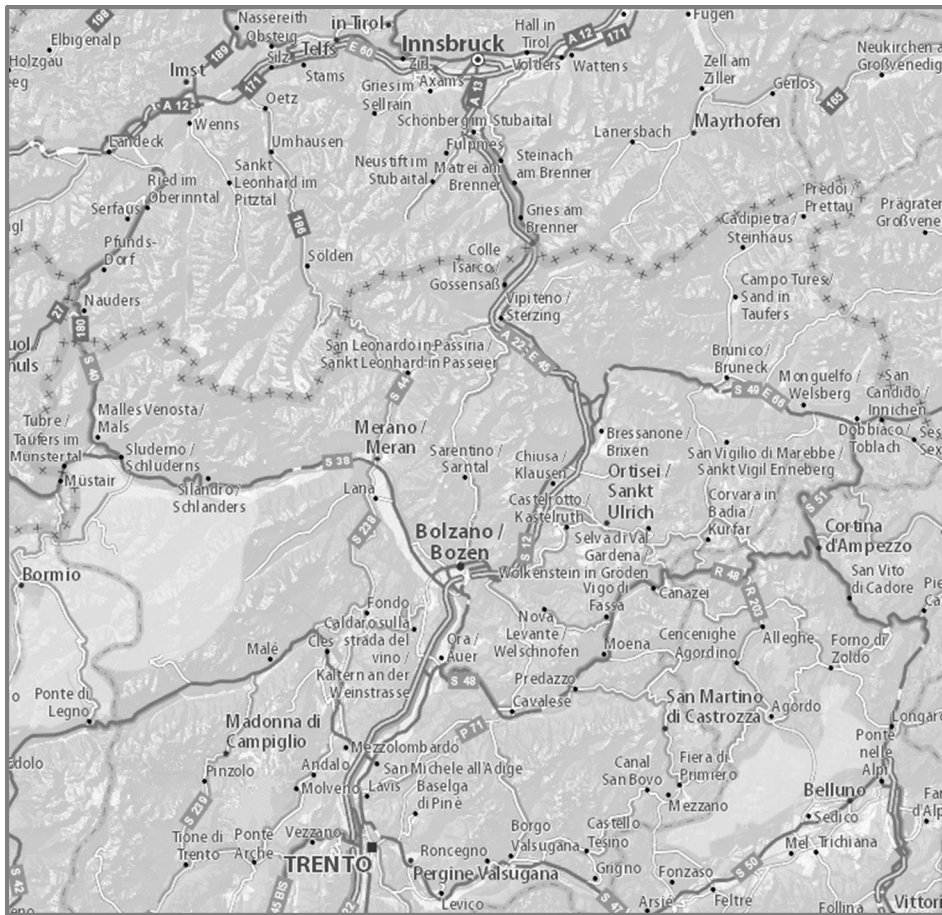
ami Európára és Észak-Amerikára jellemző, vagy piacgazdaságot és társadalmi integrációt politikai szabadság nélkül, ez Ázsiában figyelhető meg. (Bocz, 2002)

Végző soron pedig a határ-menti terekben létrejöhetnek az úgy nevezett biztonság-közösségek. Fábián szerint a határvidékek tehát nem csupán gazdaságföldrajzi terek, hanem biztonságközösségek is, olyan személyesen is átélhető társadalmi kapcsolatok helyszínei, ahol konfliktusok keletkeznek, ahol különböző kultúrák érintkeznek egymással anélkül, hogy azok elveszítenék hagyományait, jellegadó vonásait (Fábián, 2012).

Hálózatok, hálózatosság, gazdaságfejlődés

A hálózatok vizsgálata a múltban alapvetően matematikai tudományterületnek számított, ami később a szociometriai vizsgálatok révén jelentős szerepet nyert a társadalomtudományokban is. Nem csupán a kapcsolatok leírása, a technikai együttműködés lehetőségeinek kiaknázása, de a diffúz folyamatok, a társadalmi, gazdasági, szociokulturális elemzésekre is egyre nagyobb figyelmet kell fordítanunk (Fábián, 2012). Napjainkra a hálózattudomány, egy dinamikusan fejlődő kutatási területté vált, ami a vidékfejlesztésben is egyre komolyabb szerepet játszik. Fontos kérdés, hogy Dél-Tirolban az autonómia kereti között is szükségszerűen megvalósul-e a hálózatosság vagy éppen ennek ellenkezője történik meg, azaz a hálózatosság vált olyan mértékűvé, amely indokolttá, szükségessé tette Dél-Tirol autonóm tartomány létrejöttét.

A hálózatokra alapvetően, mint pontok és vonalak összességére tekinthetünk (Csizmadia, 2010.) Ebből a gondolatból kiindulva pedig megállapítható, hogy egzakt definíció híján a hálózatok fogalmát meglehetősen sok különböző vonatkozásban értelmezhetjük. Beszélhetünk gazdasági, innovációs hálózatokról, társadalmak, civil szervezetek, a helyi kormányzás, a lokalitás, és a határon átnyúló együttműködések hálózatairól is. (Csizmadia, 2010) Más szerzők értelmezésében a hálózatoknak más fajtái is léteznek úgy, mint a közlekedés hálózatai, a vidéki térségek gazdasági hálózatai, a vidékfejlesztési hálózatok, és a vidék hálózatainak és a határainak rendszerei (Fazekas, 2007).

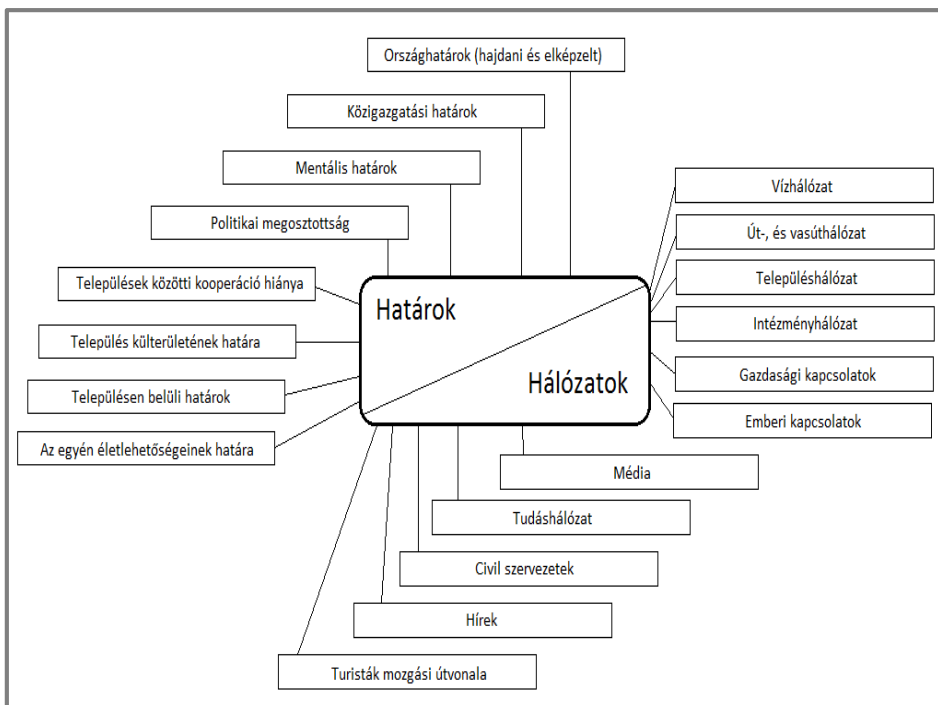

1. ábra: Dél-Tirol közlekedési úthálózata

Forrás: Viamichelin.com alapján saját szerkesztés

A közlekedési útvonalak, vagy más néven úthálózatok jelentik a hálózatosodás egyik legkézzelfoghatóbb példáját, hiszen a már kiépült infrastruktúrák memóriaként őrzik a korábban kialakult kapcsolatok pályáit, és megkönnyítik a kapcsolatok újbóli létrejöttét. (Fleischer, 2004 in Fazekas 2007) A közlekedés hálózatait tekintve Dél-Tirol, mint Olaszország egyik legfejlettebb régiója sokrétű és magas minőségű összeköttetésben van mind Tirol északi részével, mind a délebbre eső olasz provinciákkal is. Dél-Tirol példáján keresztül is igazolódni látszik tehát a gondolat, a közlekedési hálózatok a kapcsolati kultúra fizikális, kézzel fogható elemeiként elősegítik az adott térség gazdasági fejlődését, és kohéziójának megteremtését.

2. ábra: A vidéki hálózatok és határok rendszere

Forrás: Fazekas, 2007 alapján saját szerkesztés

Fazekas szempontrendszere megfelelő alapot nyújt a vizsgált régió feltárásában. A vidéki hálózatok és határok rendszerének tekintetében Fazekas két hálózattípusról tesz említést, a kemény és puha hálózatokról. A határokat, mint az innováció terjedését és a hálózatosodást segítő vagy akadályozó tényezőként tekinthetjük. A korábban említett INTERREG projekteknek köszönhetően, Dél-Tirol tekintetében a határok már nem hatnak akadályként a térség fejlődésére, sőt a Tirol tartománnyal megerősödő kapcsolat révén a fejlődés is intenzívebbé vált.

Kemény hálózatok:

- út- és vasúthálózat,
- vízhálózat,
- településhálózat,
- intézményhálózat,
- gazdasági kapcsolatok hálózata.

Puha hálózatok:

- emberi kapcsolatok hálózata,

- médiumok,
- tudáshálózat,
- civil szervezetek,
- hírek,
- turizmus.

A vidéki térségek gazdasági hálózatait tekintve, Trentino-Alto Adige vagyis Dél-Tirol Olaszország ipari központjaként, a „Harmadik Olaszország” egyik régiójaként a sűrű gazdasági hálózatok, és a sikeresség kapcsolatának jó példája, amit a publikáció saját vizsgálatomat bemutató fejezetében számokkal is igazolok majd. A „Harmadik Olaszország” fogalmat alapvetően Olaszország középső és északi régióival kapcsolatban használják (köztük Trentino-Alto Adige), és alapvetően a számos profilt képviselő kis és középvállalkozásokra vonatkoztatják, amelyek magas színvonalú technológiával, magasan képzett munkaerővel állítanak elő világszinten is versenyképes termékeket. Dél-Tirolban a „Harmadik Olaszországot” alkotó vállalkozások különböző szintű és intenzitású hálózatokba (pl. Confindustria vagyis az olasz Gyáriparosok Szövetsége, akik a helyi kisvállalkozások innováció és képzés alapú fejlesztésével foglalkoznak) tömörülnek, amivel segítik egymás kölcsönös fejlődését és prosperitását. Fontosnak tartom kiemelni, hogy ezek a hálózatok az Észak-Olasz „ipari háromszög” nagyvállalataitól függetlenül alakultak ki, nem decentralizációs folyamat eredményei. Ezt a hálózati struktúrát említik a „csúcstechnológia háziiparaként is (Kumar, 1995). Ebben az értelmezésben a vidéki teret nem kizárólag mezőgazdasági jelleggel bíró téregységként értelmezhetjük. A „Harmadik Olaszország” régióit, esetünkben Dél-Tirolt, nagymértékű hálózatosodás jellemzi, elsősorban horizontális hálózatok vannak jelen (Fazekas, 2007). A kemény és puha hálózatok bár elméletben könnyen elválasztható egymástól, egy térség fejlődéséhez a kemény és puha hálózatoknak egyensúlyban kell lenniük.

Az együttműködésekben a regionális kapcsolatok mellett az interregionális kapcsolatok is meghatározóak. 1972-ben Möserben megalakult az Arge Alp – Alpok Munkaközösség. Ez volt az első olyan többszereplős szervezet, amely tiroli régiókat is magába foglalva működött. A munkaközösség feladatainak tekintette a tagok közötti rendszeres információcsere-t, közös tanácskozások és egyeztetések keretein belül a különböző szakpolitikák összehangolását a közlekedés, környezetvédelem, gazdaság, mezőgazdaság, egészségügy, szociális- és családpolitika, oktatás, kultúra és a sport szakterületeken. Az Arge-Alp munkaközösségben jelenleg 11

megye, régió, vagy kanton működik együtt, az alpesi országok közül Ausztria, Svájc, Olaszország, és Németország. Legfontosabb feladatuk az országokat közösen érintő témák megvitatása, így többek között a környezetvédelem, közlekedés, a települések és civil szervezetek együttműködéseinek elősegítését, az autópálya és vasútfejlesztés. A tartományi vezetőségek évente megrendezett találkozóját, civil szervezetek konferenciái és szakértői csoportok találkozási egészítene ki, döntenek a közös ügyekben, amelyeket a találkozókra megbeszéltek szerint segít elő a tartományi vezetőség. Az Arge Alp Munkaközösség mintájára, hasonló működési feladatkörök ellátására hozta létre az Európai Unió az INTERREG program keretein belül a tirol eurorégiót. Az új rendszer abból különbözik a régiótól, hogy immár közös társadalmi és gazdasági egységet alkotva, önfenntartású intézményrendszeren alapszik. Közvetett kapcsolati rendszer működik az önálló brüsszeli képviselő, és a provinciák – tartomány kereskedelmi kamarai irodák, továbbá a Dél-Tirol európai parlamenti képviselők között. A regionális integráció – esetünkben a határokon átnyúló integráció – a demokrácia stabilizálására, a szomszédos államok társadalmi életének minden területére kihat (Fábián, 2012)

Az interregionális együttműködési programok az európai területi együttműködési programok közé sorolandóak, a teljes Európai Unió területét lefedik, információ és tapasztalatcsere céljából. A legutóbb lezárult Interregionális Együttműködési Operatív Program 2007–2013 az INTERREG IIC Közösségi Kezdeményezés tapasztalataira támaszkodva került kialakításra. A program célja, hogy növelje a regionális fejlesztési politikák hatékonyságát, továbbá a régióközi együttműködésen alapulva hozzájáruljon a gazdaság modernizációjához és a versenyképesség növeléséhez. A program két fő prioritáson alapult:

- innovációs és tudás alapú társadalom,
- környezet és kockázat-megelőzés.

Tirol-Südtirol/Alto Adige-Trentino autonómia és integratív eurorégió

Dél-Tirol (Tirol tartomány részeként) egészen az első világháborút lezáró 1919-es saint-germaini békeszerződésig az Osztrák-Magyar Monarchia része volt. A békeszerződés feltételeinek értelmében azonban, a 97%-ban

németajkúak lakta terület Olaszország birtokába került, megalapozva ezzel egy elhúzódó, időnként erőszakos merényletekbe torkolló etnikai, kulturális problémakört. (Oppe, 2014.)

Az olasz politikai célok tekintetében az 1920-as években a kisebbségek teljes asszimilációja volt az elképzelés, illetve, hogy az etnikai arányok az olasz lakosság javára forduljanak. A fasiszta politikai rendszer vezető szerepbe kerülésével, vagyis a Mussolini vezette rezsim idején az erőszakos olaszosítás még inkább elsődleges politikai céllá vált. Az autonómia történetében fordulópontot jelentett a második világháborút követő párizsi külügyminiszterek konferenciája, ahol olasz osztrák kétoldalú tárgyalások kezdődtek a terület vitás kérdéseinek rendezésére. Ennek eredménye a Gruber–De Gasperi egyezmény, amelyet 1946. szeptember 5-én Párizsban írtak alá. Az egyezmény teljes jogegyenlőséget biztosított Dél-Tirol (a mai Bolzano és Trento megye) olasz és német anyanyelvű lakosai számára. Az egyezmény legfontosabb eredményei abban állapíthatóak meg, hogy megalapozta a későbbi dél-tiroli autonómiát, és a térség problémáinak megoldását is nemzetközivé tették, megszűnt olasz belügyi problémának lenni.

A Gruber–Gasperi egyezmény, vagyis az első autonómia-statútum, bár történelmi szempontból jelentős előrelépés volt, mivel megteremtette a későbbi autonómia alapjait, az olasz kormány nem vette figyelembe, és 1948. január 30-án, az 5. számú alkotmánymódosítással jóváhagyta Trentino-Alto Adige különleges jogállású régió statútumát, vagyis a németajkúak lakta területekhez kapcsolták az olasz többségű Trentinót, aminek eredményeképpen a dél-tiroli osztrákok kisebbségbe kerültek a térségben. (Oppe, 2012.) 1961-ben amikor a lakosságnak már csak 66%-a volt német ajkú, a Dél-Tiroli Néppárt (Südtiroler Volkspartei – SVP) és Ausztria tevékenységének köszönhetően, az ENSZ közgyűlése, osztrák kezdeményezésre, november 28-ai közgyűlésén felszólította a feleket a vitás kérdések rendezésére. A felhívásnak köszönhetően az olasz kormány létrehozta a Tizenkilencek Bizottságát, amelyben 11 olasz, 7 német és 1 ladin tag foglalt helyet. A bizottság három évig tartó munkájának eredménye az a javaslatcsomag, amelyet 1972-ben foglaltak törvénybe és „Paket” néven vált ismertté. A „Paket” 137 intézkedést foglal magába, amelyek közül a legfontosabbak a következők:

- A 70 fős Régiótanács képviseli a törvényhozó, a Régióbizottság pedig a végrehajtó hatalmat (a bizottság tagjai az elnök, két al-

nök, két tényleges és két helyettes ülnök.). Dél-Tirol tehát jogosult, a régióra vonatkozó jogszabályok kidolgozására és végrehajtására.

- A tartomány autonómiája teljes mértékű: az ipar, a kereskedelem, a környezetvédelem, oktatás, településfejlesztés és turizmus területén.
- A tartomány hatásköre nem terjed ki a bíróságokra, biztonsági szolgálatokra, katonaságra, rendőrségre, adókra és vámokra.
- A tartomány nem rendelkezik önálló adóztatási joggal.
- Az etnikai hovatartozás tekintetében, népszámlálásokkor minden dél-tiroli polgárnak nyilatkoznia kell, hogy a német, olasz vagy ladin nyelvcsoporthoz tartozik-e. A nyilatkozat szerepe az anyanyelvű óvodai és iskolai oktatásban, a köztisztviselői és közalkalmazotti helyek betöltésekor és bírósági keresetek benyújtásakor mutatkozik meg. (Oppe, 2012.)

Az érdemi megvalósulásra egészen 1972-ig kellett várni, amikor életbe lépett a második autonómia-statútum, de a vitás kérdések valósi rendezését a két kormány csak 1992-ben rögzítette.

Úgy vélem az autonómiaszerződés kiemelkedően jól működő eredményének tekinthető a nyelvi modell, amely lehetővé teszi a térségben élő német és ladin kisebbség számára, hogy a nyelveiket az olasszal egyenjogúnak ismerjék el. A régióban létező összes nyelvcsoport jogegyenlőséget élvez, kulturális sajátosságaik védelemben részesülnek.

A dél-tiroli autonómiaszerződés jogi szabályozás tekintetében háromszintű autonómiát honosított meg (Oppe, 2014.):

- teljes illetékesség, vagyis első szintű autonómiajogok: ebben az esetben a dél-tiroli döntéshozók jogkörét egyedül az olasz alkotmány, illetve a nemzeti érdekek és nemzetközi köteleességek szabják meg;
- rész-illetékesség, ebben az esetben az olasz állami törvények a mérvadóak;
- kiegészítő illetékesség, a nemzetközi és állami törvényeken kívül, a tartományi törvényeket is figyelembe kell venni.

Ez a fajta jogi szabályozás segítette elő a német és ladin kisebbségek önrendelkezésének megvalósulását, és az észak-olasz németek Ausztriával való kapcsolatának létrejöttét.

**3. ábra: Tirol és Dél-Tirol közigazgatási térképe
– A Tirol Interreg régió**

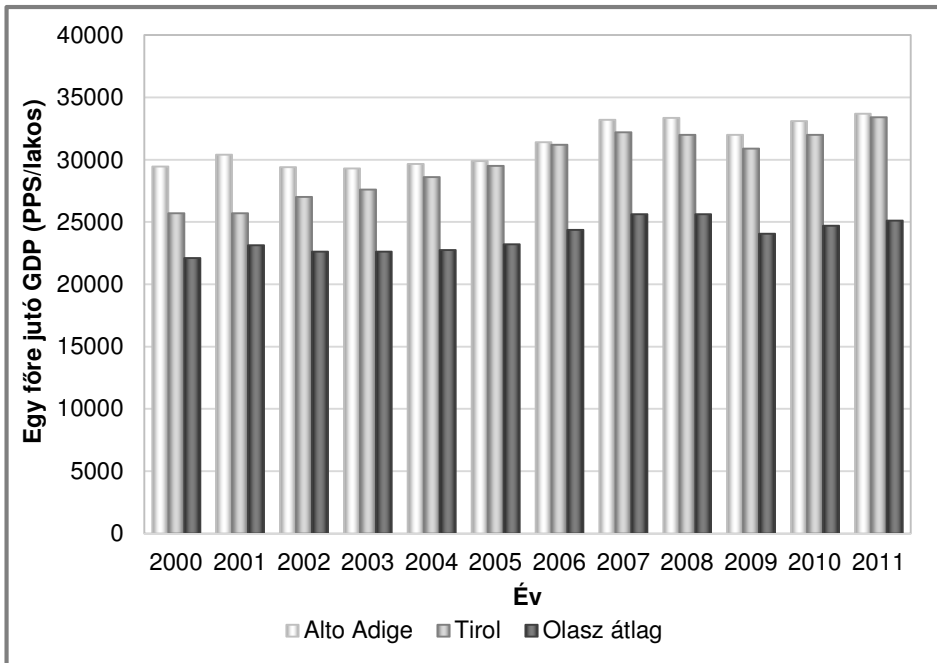
Forrás: <http://vignette1.wikia.nocookie.net/genealogy/images/7/7b/Tirol-Suedtirol-Trentino.png/revision/latest?cb=20110428024433>, 2015.05.31.

A kutatás eredményei, Dél-Tirol a statisztikák tükrében

A cikk megírása során a szekunder kutatás szakirodalmi részét kiegészítve, statisztikai vizsgálatokat is lefolytattam az irodalomkutatás eredményeinek kiegészítése, igazolása céljából. A statisztikai elemzésben pusztán Dél-Tirol (Trentino Alto Adige) adatainak megjelenítése, és magyarázata nem volna hiteles, így a vizsgálat során összehasonlítottam más tartományokkal, trendekkel is. Az összehasonlítás alapjául szolgáltak a következők:

- Dél-Tirol Olaszország leggazdagabb, északi részén fekszik, így kevésbé lenne (statisztikai szempontból is) érdemes egy szomszédos tartománnyal összevetni.
- Az összehasonlításban nélkülözhetetlen az országos átlagokhoz történő viszonyítás.

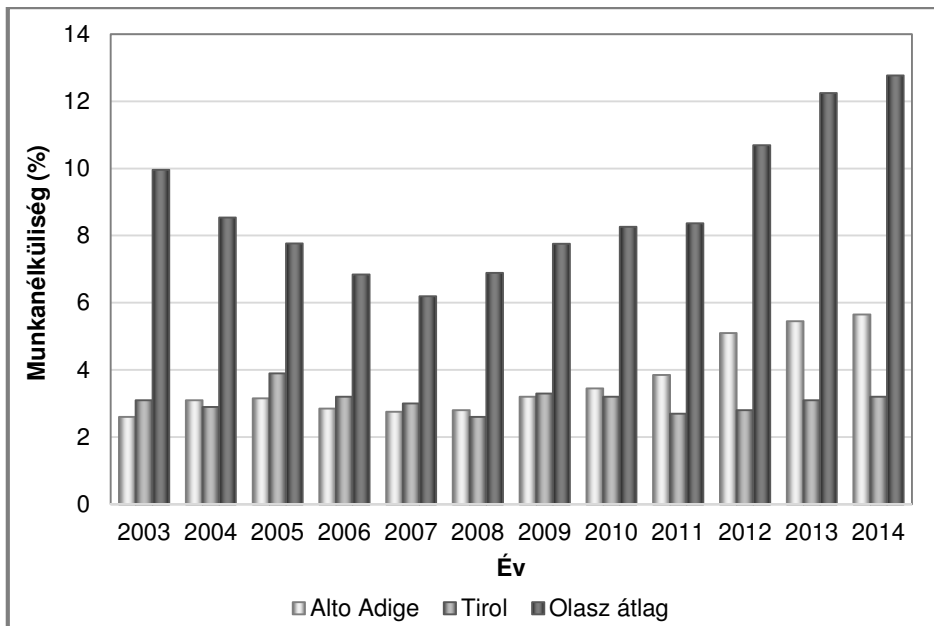
- Az előző fejezetekben tárgyalt történelmi okok miatt az ausztriai Tirol tartomány is érdekes eredményekkel szolgált.
- A fent felsoroltak értelmében a következő, Dél – Tiroli adatok összehasonlítását az ausztriai Tirol tartománnyal, és a használt mutatók olaszországi átlagaival végeztem. Az országos átlagok származtatott átlagok.

4. ábra: Dél-Tirol és a térség egy főre jutó GDP adatai

Forrás: EuroStat alapján saját szerkesztés

Az első grafikon a tartományok egy főre jutó vásárlóerő paritásban kifejezett GDP-jét ábrázolja. A grafikon világosan megmutatja, hogy Dél-Tirol tartomány valóban magasan az olaszországi átlagok fölött tejesít, amivel úgy vélem igazolódni látszik a dolgozat azon megállapítása, miszerint a politikai gazdasági autonómia nyújtotta lehetőséggel egy arra képes régió igenis tud élni, és megteremteni a gazdasági prosperitását. A statisztikai vizsgálat mindenképpen újszerű eredménye, az a megállapítás, hogy Dél-Tirol 2011-ig, tehát a vizsgált időintervallum végéig, még az ausztriai Tirolt is maga mögé utasítja.

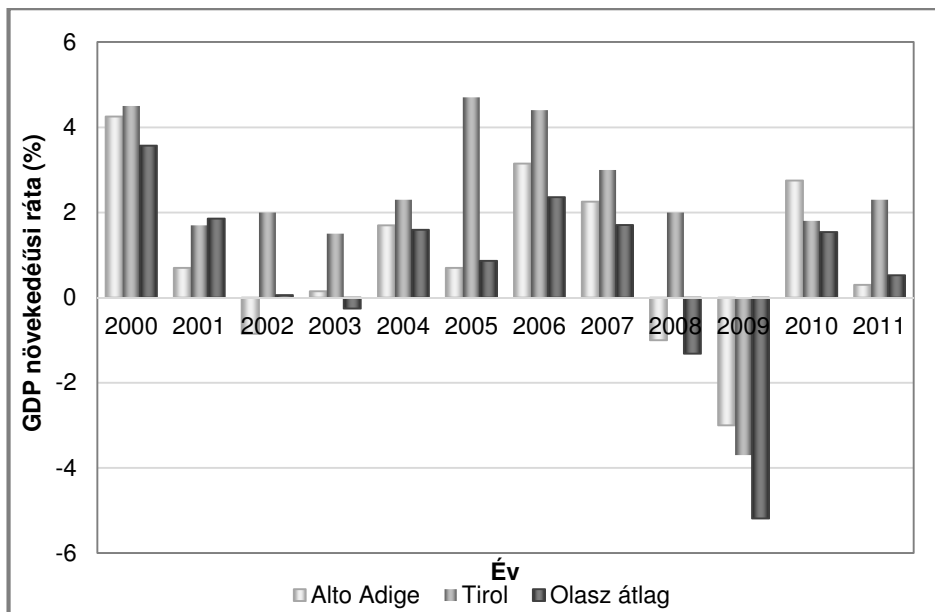

5. ábra: Dél-Tirol és a térség munkanélküliségi rátái

Forrás: EuroStat alapján saját szerkesztés

Az 5. ábra a térség munkanélküliségi rátáit ábrázolja. Jól látható, hogy míg Olaszország egésze komoly foglalkoztatási problémákkal küzd, addig az ausztriai Tirol, és Dél-Tirol közel ideális foglalkoztatási arányokat produkálnak. Ez is megerősíteni látszik Dél-Tirol régió autonómiájának valóság alapját, hiszen a kedvező foglalkoztatási adatok, egyértelműen megerősíteni látszanak a korábbi fejezetekben is említett hálózatosodási folyamatok pozitív externáliát, a vállalkozásfejlesztések, az interregionális együttműködések, melyeknek a munkahelyfejlesztés és munkahelyteremtés is részét képezik, számokban is jól kifejezhetőek.

A 6. ábra, vagyis a GDP növekedési ráta ellentmondásos elem vizsgálatomnak. Úgy vélem ebből az ábrából az állapítható meg, hogy Dél-Tirol autonóm tartomány mind az egy főre jutó GDP, mind a foglalkoztatottság tekintetében messze maga mögé utasítja Olaszországot.

6. ábra: Dél-Tirol és a térség GDP növekedési rátái

Forrás: EuroStat alapján saját szerkesztés

Összefoglalás

Megállapítható, hogy Dél-Tirol XX. századi történelmét szemlélhetjük pusztán hálózatosodás és integráció szempontjából is. 1919 nagy traumája az Olasz Királysághoz való csatolás, egy új közigazgatási hálózatba való politikai integrációs kísérlet, ahogyan a Mussolini-féle rezsím erőszakos olaszosítása is erőszakkal véghezvitt politikai integráció volt. A II. világháború után létrejövő 1946-os első, és 1972-es második autonómia statútum lehetőséget biztosított a régió számára, hogy gazdasági és társadalmi vonatkozásban is elindulhasson a hálózatosodás, megteremtve ezzel a fenntartható jólétet.

Az elért eredmények nem jöhettek volna létre a Dél-Tirolt jellemző erős társadalmi integráció és kohézió nélkül. Gondolok itt a politikában, a II. világháború vége óta egyeduralkodó dél-tiroli Néppártra (SVP), amely képes volt gondolati szinten integrálni a térség lakosságát, és határozottan képviselni a közös akaratot az európai politikai hálózatban.

A dél-tiroli példa alapján megállapíthatjuk, hogy egy olyan térség is képes lehet sikerek elérésére, amely területfejlesztési szempontból kedvezőtlen adottságokkal rendelkezik, határ-menti régiók, eltérő nyelvi és etnikai adottságokkal rendelkező lakossággal bírnak. Az erős társadalmi kohézió, és az átgondolt hálózatosításnak köszönhetően Olaszország legfejlettebb régiójává válhatott a vizsgált régió.

Mindezek tekintetében tehát vizsgálatom alapján megállapítható, az erős társadalmi kohézió megteremtése a belső egység kialakulása nélkül (amelyet Dél-Tirol esetében jól példáz a 15. alkalommal választásokat megnyerő dél-tiroli Néppárt) nem képzelhetőek el olyan eredmények, mint az autonómia kiharcolása, és a szomszédos régiókkal való erős hálózatok kialakítása, és a gazdasági prosperitás megteremtése. Szoros összefüggés fedezhető fel a vizsgált térben az integrációs és hálózatosodási folyamatok, a területi autonómia, és a gazdasági–társadalmi növekedés és fejlődés között.

Újszerű eredményének tekinthető, hogy az eddig a témában inkább történelmi és szociológiai jellegű munkák mellett, gazdasági oldalról közelítettem meg a dél-tiroli modell sikerességének okait, vagyis az erős társadalmi integrációt, és a gazdasági szektorok hálózatosodását. Ezért tehát Dél-Tirol olyan példaértékű régióként tekinthető, amelynek útját, bármelyik autonómiát célul kitűző régióknak követnie érdemes.

Irodalom

- Bocz, J. (2002): Társadalmi Integráció?! De ez mit jelent?! előadás. Szeged: Magyar szociológusok Társasága konferencia.
- Csizmadia, Z. (2010): Hálózatosodás, mint lehetőség = Networking ako príležitosť In: Hardi T., Lados M., Tóth K. (szerk.) Magyar-szlovák agglomeráció Pozsony környékén = Slovensko-maďarská aglomerácia v okolí Bratislavy. Győr; Somorja: MTA RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézet – Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2010, 144–153.
- Dezső R. (2011): A magyarországi cigányság társadalmi inklúziójának lehetséges értelmezési keretei: „Hogy mind tanulhassunk...” A pedagógia néhány interkulturális aspektusa. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
- Fábián A. (2012): A határ menti együttműködések konstruktivista nézőpontjai in Rechnitzer J.–Rácz Sz. (szerk.): Dialógus a regionális tudományról, Győr, 2012, ISBN 978 963 7175 76 3, 76–86.
- Fazekas, Zs. (2007): Innováció, hálózatok és emberi erőforrás a vidékfejlesztésben (doktori értekezés) .

- Ferge, Zs. (1990): Variációk a társadalmi integráció témájára. *Esély*, 2, 3–17.
- Kovács, I., Dpucsik Cs. (2012): Társadalmi integráció a jelenkori Magyarországon. *Argumentum*, Budapest.
- Kumar, K. (1995): *From Post-industrial to Postmodern Society: New Theories of the Contemporary Worlds*. Blackwell, Oxford.
- Oppe, O. (2014): Egy különleges jogállású régió: Trentino–Alto–Adige. In: Kósa Balázs, Springó Zsolt (szerk.): *III. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia 2014: Absztrakt kötet*, Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat, Pécs, 172 p.
- Oppe, O. (2012): Kettős identitás Dél-Tirolban In: Végh Andor (szerk.): *A kisebbségek geopolitikája: VIII. Magyar Politikai Földrajzi Konferencia*. PTE TTK Földrajzi Intézet, Pécs.
- Utasi, Á. (1996): A társadalmi integráció és szolidaritás alapjai: a bizalmas kapcsolatok. *Századvég* 3–25.

Internetes hivatkozások

- <http://ngmszakmaiterulet.kormany.hu/interregionalis-egyuttmukodesi-programok>, a letöltés ideje: 2015. 07.15.
- <http://www.interreg4c.eu/interregeurope/overview/>, a letöltés ideje: 2015. 08.03.
- http://palyazat.gov.hu/interregionalis_egyuttmukodesi_program_interreg_ivc, a letöltés ideje: 2015. 08. 10.
- <http://www.euoparegion.info/en/facts-and-figures.asp>, 2015.08.25
- <http://vignette1.wikia.nocookie.net/genealogy/images/7/7b/Tirol-Suedtirol-Trentino.png/revision/latest?cb=20110428024433>, a letöltés ideje: 2015.05.31.